

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІДЛІТКАМ В УКРАЇНІ

Губарь О.Г.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

У статті здійснюється дослідження історії надання логопедичної допомоги підліткам, визначаються основні етапи розвитку, хронологічні межі та їх зміст.

В статье осуществляется исследование истории предоставления логопедической помощи подросткам, определяются основные этапы её развития, хронологические рамки и их содержание.

The article is the study of history of speech therapy help adolescents, identifies the main stages of development, the chronological limits and their content.

Ключові слова: підліток, історія розвитку, історичні джерела, логопедична допомога, логопедичні кабінети, система корекційної допомоги.

Ключевые слова: подросток, история развития, исторические источники, логопедическая помощь, логопедические кабинеты, система коррекционной помощи.

Key words: teenager, history of development, historical sources, speech therapy help, speech therapy cabinets, system of correction help.

Соціально-економічні, технологічно-комунікаційні та культурні зміни, що відбуваються сьогодні в Україні поглиблюють пошуки шляхів логопедичної допомоги підліткам й аспекти історико-педагогічних досліджень її коренів є актуальними. Окремі факти зародження та становлення перших кроків логопедичної допомоги особам з вадами мовлення проягом різних епох і цивілізації до XIX століття узагальнені в дослідженнях С. Ляпідевського, М. Рождественської, І. Сікорського, С. Шаховської та інших. Українські вчені (Т. Берник, В. Бондар, І. Єременко, В. Золотоверх, С. Кульбіда, Л. Одинченко, О. Таранченко, О. Шевченко, М. Ярмаченко та ін.) досліджували розвиток системи спеціальної освіти та надання логопедичної допомоги в її умовах різним категоріям дітей, проте, лише частково висвітлювали мовленнєві порушення у підлітків та засоби їх подолання.

Особливості розвитку психічних, неврологічних та мовленнєвих процесів у дітей та підлітків з вадами мовлення, основні форми, методи та засоби навчання і виховання, специфіка формування їх особистості та історія організації логопедичної допомоги відображені в публікаціях та наукових працях Т. Берник, А. Винокур, О. Гопіченко, І. Дьоміної, О. Жильцової, І. Сергєєвої, М. Савченко, Л. Смірної, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет, Р. Юрової та ін. В. Селіверстовим розроблялися питання комплексного подолання заїкування, як у дітей так і в підлітків. Тому завданням нашого дослідження були: передумови та етапи розвитку логопедичної допомоги підліткам, їх хронологічні межі та зміст.

В літературній спадщині Стародавньої Греції знайдено перший опис мовленнєвого порушення, здійснений Геродотом [18, С.26]. Пізніше згадки про вади мовлення, причини їх виникнення, спроби класифікації та корекції зустрічаються в творах Гіпократа, Арістотеля, Галена, Квінтіліана та ін.[18].

Літературні та медичні пам'ятки часів Русі, яких до нашого часу збереглося досить мало, через складні й суворі умови життя, свідчать про вміння розрізняти різні мовленнєві порушення, терміни-визначення розладів (недомовлення, гугнявість, шепелявість, заякливий, заїка, німий та інше), що розглядалися як хвороби й лікували, обрядами, знахарством [18].

Отже, порушення мовлення були відомі з часів Стародавнього світу, знання про мовленнєві порушення не диференціювалися за віком.

В середині XIX століття мовленнєві вади трактуються, як особливі хвороби дитячого віку, зокрема Г.Кленке у перекладеній збірці «Хвора дитина» (1879) виділяє недорікуватість та заїкування, як особливі форми захворювань дитини [7]. В монографії А. Кожевнікова «Афазія та центральний орган мовлення», висвітлюються вади голосу та патологій мовлення у дітей та підлітків й носять описовий характер. З книг Р. Кена, Г. Кленке дізнаємося про методи подолання заїкування, недорікуватості, порушень голосу [6,7,8].

В кінці XIX ст. в Росії (1896 р.) вперше організовується допомога невстигаючим вихованцям сибірського кадетського корпусу, яких можна віднести до підліткового віку, з ними також проводилися заняття з корекції заїкання за системою розробленою І. Сікорським [13].

Отже, досвід надання допомоги дітям-підліткам з порушеннями мовлення у XIX ст. є передумовами організації логопедичної допомоги підліткам.

Початок XX століття – 30-ті роки XX ст. характеризується виокремленням логопедії, як самостійної науки та дослідженням мовленнєвих недоліків без врахування вікових меж [8]. Відбулося у 1919 році зародження державної системи логопедичної допомоги відповідно положення «Про Відділ Охорони Дитинства» затвердженого Наркомом соціального забезпечення, до завдань якого входило піклування про дітей віком від 4 до 17 років. Проте, кардинальні реформи у наданні логопедичної допомоги підліткам розпочинається з постанови Ради Народних Комісарів УРСР, ухваленої 21 травня 1921 року «Про боротьбу з неписьменністю», згідно з якою все населення країни віком від 6 до 50 років повинно було вчитися читати і писати. З цією метою було організовано у 1925 році 13 тисяч лікнепів (пункти ліквідації неписьменності), в яких навчалися 540 тисяч осіб. Набули поширення кабінети для виправлення мовлення відкриваються при допоміжних школах у Москві, Петрограді, Києві, Харкові та інших містах. З 1922 року створюються губернські (Київський, Харківський, Одеський, Дніпропетровський) лікарсько-педагогічні кабінети та Центральний лікарсько-педагогічний кабінет у Харкові. Розробка змісту, завдань та форм навчально-виховної роботи здійснювалася відповідно нормативних документів виданих Наркомосом «Схема народної освіти У.Р.С.Р.», «Декларація про соціальне виховання дітей», «Соціальне виховання дітей», «Система соціального виховання дітей в УСРР» та інші [1, С.284-290].

У 1922 році ЦВК затверджує «Кодекс законів про народну освіту УСРР» – що визначив основні типи навчально-виховних закладів, передбачав відкриття установ для малолітніх правопорушників та для дітей з фізичними вадами [1, С. 290-291]. Створені МНО УРСР (1922 р.) лікарсько-педагогічних кабінети Центральний (Харківський) та обласні (Київський, Катеринославський, Одеський) до завдань яких входило: вивчення дітей з ОПФР, дослідження особливостей їх психічного і фізичного розвитку, розробка методів діагностики, засобів навчання та виховання в тому числі й підлітків [3, С.13].

У 1927 році, виходить Наказ Нарком ПРОС «Про засоби боротьби з мовленнєвою дефективністю у дітей шкільного та дошкільного віку». В наказі відзначалася поширеність мовленнєвих розладів серед населення запропоновано організувати особливі логопедичні школи, класи, групи [17].

Отже, на кінець 30-х рр. логопедична допомога в Україні, зокрема у Харкові, набуває нових форм, а саме: розпочалося лікування не лише заїкуватості, а й інших вад мовлення, надавалися консультації школярам-логопатам, розпочалося обстеження учнів у загальноосвітніх та допоміжних школах, що вплинуло на якість опанування учнями всіма сторонами мовлення та підвищення загальної успішності в навчанні. Відмічаючи посилену увагу держави до соціального положення дитинства, свідченням чого є нормативні документи, й підлітків в тому числі, зокрема стану їх писемного й усного мовлення та організації закладів логопедичної допомоги для боротьби з мовленнєвою дефективністю, їх виявлення та корекцію вважаємо, що період з початку XX ст. до кінця 30-х років можна охарактеризувати як *перший етап розвитку логопедичної допомоги підліткам*.

Початок 40-х років XX століття – кінець 50-х років XX століття характеризується запровадженням обов'язкового навчання дефективних підлітків, надання їм логопедичної допомоги, як одній з груп працездатного населення. Поштовхом до подальшого розвитку логопедичної допомоги підліткам став Наказ Наркомосвіти РСФСР від 8 червня 1931 р. «Про загальне обов'язкове навчання дефективних дітей та підлітків», який зобов'язував підлітків з порушеннями мовлення навчатися в спеціальних закладах, що розгортали надання логопедичної допомоги, зокрема на курсах для осіб із заїканням та недорікуватістю та в спеціалізованих школах для дітей з тяжкими вадами мовлення [16, с. 8-9]. Заразом у системі Міністерства охорони здоров'я СРСР в поліклініках відкриваються логопедичні кабінети для консультаційної та корекційної допомоги всім верствам дитячого населення не охопленим спеціалізованими установами та загальноосвітніми школами. З 1933 року логопедична допомога особам з вадами мовлення поширювалася на території УРСР й спиралася на передовий досвід харківських фахівців. В цьому ж році у Москві при слухо-мовному учбово-лікувальному комбінаті, за ініціативою Л.С. Виготського, відкрита перша спеціалізована поліклініка для хворих з недоліками слуху і мови. Також, відкрита клініка мови, яку очолила Р. Левіна, де розроблялися теоретичні аспекти логопедії та здійснювалася діагностика, лікування дітей з розладами мовлення до числа яких входили і підлітки.

Таким чином, з упровадженням закону про обов'язкове початкове навчання висувалися нові вимоги до освіти та виховання дітей з ОПФР й увага до дітей з розладами мовлення посилювалася, збільшилася кількість закладів для дітей з вадами мовлення в яких навчалися й підлітки.

З 1 січня 1940 р. в загальноосвітніх школах вводилася посада вчителя-логопеда для обслуговування дітей з дефектами мовлення, організовувалися шкільні логопедичні пункти. Заступником народного комісару охорони здоров'я СРСР М. Казанцевою 26 грудня 1940 року затверджено перше «Положення про роботу логопедичних кабінетів при дитячих поліклініках та дитячих відділеннях загальних поліклінік», що визначало організаційні засади та обов'язки поліклінічного логопеда [11]. Військовими діями з 1941 року було порушено функціонування державних соціальних структур й логопедичної допомоги в тому числі, проте вже у кінці 1944

року, на початку 1945 року відповідно до рішень КМРДТ та вказівок НКО, у м. Києві було відновлено роботу двох логопедичних пунктів, також функціонували окремі логопункти при масових та допоміжних школах [11]. З 1949 року при середніх школах відкриваються логопедичні пункти, з'являються школи для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Впроваджувався комплексний медико-психолого-педагогічний підхід подолання мовленнєвих розладів розроблений науковцями дефектологічного факультету МГПІ імені Леніна, що сприяв співпраці двох відомств: освіти і охорони здоров'я. М. Хватцев до нагальних завдань цього періоду відносив розгалуження системи спеціалізованих закладів для осіб з тяжкими вадами мовлення, оскільки кількість закладів не відповідала потребам [17, С.468]. В УРСР логопедична допомога майже не здійснювалась: не було шкіл для дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, недостатньо розгалуженою була й мережа логопунктів. Існуюча логопедична допомога підліткам була не ефективною, бо логопедичні пункти здебільшого працювали у великих містах, а у сільській місцевості фахівці-логопеди були відсутні. Постанова Ради Міністрів УРСР «Про заходи по забезпеченню загального навчання дітей з розладом слуху, мови, зору і розумового розвитку» від 26 січня 1950 р. зобов'язувала виконками обласних рад депутатів трудящих відкрити упродовж 1950 року додаткову кількість логопедичних пунктів, з числа яких відкрито лише частину. Головною причиною не відкриття логопунктів була відсутність фахівців [5, 9].

Отже, період з початку 40-х до кінця 60-х років можна вважати *другим етапом розвитку логопедичної допомоги підліткам*, що характеризується: створенням значної кількості спеціалізованих шкіл, відкриттям спеціалізованих установ педагогічного і медичного профілю для надання логопедичної допомоги дітям і підліткам, упровадженням низки нормативно-правових актів, що регламентували їх діяльність й сприяли вдосконаленню логодопомоги.

М. Хватцев [16], Н. Омельченко [9,10], В. Селіверстов [18] відзначали, що система логопедичної допомоги була недосконалою й з початку 60-х років метою був науково-методичний пошук нових ефективних форм й методів роботи з подолання мовленнєвих недоліків удітей та підлітків. На підтримку функціонування логопедичних пунктів у складі МО УРСР було видано Положення про логопедичні пункти при загальноосвітніх школах МО УРСР від 28 липня 1956 р. [10, С.34]. Цілеспрямовано перші спроби налагодження логопедичної допомоги підліткам та дорослим були зроблені в кінці 60-х років. У 1957-1959 роках була розроблена комплексна система медико-педагогічних заходів, що поєднувала логопедичні заняття та психотерапію. В логопедичній корекції приймали участь лікарі (невропатолог, психотерапевт, фізіотерапевт), дефектолог, психолог. Проаналізувавши результати корекційної роботи та отримавши позитивні зміни, на основі рішення МЗ РСФСР від 4.03.1963 р. №СМ-Т/63-1171 Ленінградський міський відділ охорони здоров'я та Московський міський відділ охорони здоров'я видали наказ «Про організацію міжрайонних логопедичних кабінетів в психоневрологічних диспансерах по обслуговуванню дорослого населення та підлітків, що страждають на заїкування», в штати було введено ставки логопедів, психотерапевтів, психологів, фізіотерапевтів для забезпечення ефективною допомогою хворим.

Дослідженнями 70-х років ХХ ст. давалися розрізнені факти про розповсюдженість порушень мовлення серед населення (В. Арістов, І. Демина, С. Доброгаєв, І. Кацовська, Л. Квінт, Е. Хальфіна, А. Плотицер, А. Шельтинг, С. Фельдберг, Г. Фрейд, Н. Омельченко та ін.), що зумовлено використанням різних підходів та методів до обстеження різновікових груп населення, часто без врахування віку та статевого цензу [3]. На думку Т. Филічевої, Н. Чевельової, Г. Чиркиної логопедична допомога у 60-70-х роках не відповідала потребам населення [14, 15]. Мовленнєві вади школярів були предметом дослідження Е. Рау та В. Рождественської, які наголошуючи на необхідності подальшого вдосконалення системи логопедичної роботи в загальноосвітніх школах та дитячих поліклініках [12].

За висновками В. Шкловського, який проводив вивчення організації логопедичної допомоги підліткам і дорослим з порушеннями мовлення у м. Ленінграді та м. Москві у 1956-1962 роках вона була майже відсутня. На значні недоліки логопедичної допомоги підліткам і дорослим в СРСР вказували Л. Паромонова (1954), В. Селіверстов (1964), М. Хватцев (1966) та ін. [17,18].

Теоретичними основами організації логопедичної допомоги підліткам присвячені праці дослідників (І. Сікорського, В. Шкловського, І. Абелевої, Н. Асатіані, Н. Власової, Є. Рау, М. Хватцева та ін.), потребувала зростаюча мережа масових загальноосвітніх шкіл та, разом з ними, логопунктів, завдання яких полягало у подоланні та своєчасному попередженні різних форм порушень усного та писемного мовлення та формуванні особистості учня. У системі логопедичної допомоги виокремилася два напрями: логопедична допомога дітям з порушеннями мовлення у масових та спеціальних закладах системи освіти та логопедична допомога дітям в умовах медичних установ. Методичне забезпечення логопедичної роботи з підлітками з вадами мовлення розробляли І. Вигодська, Н. Гегелія, Т. Кочеровська, зокрема посібник для роботи з підлітками та дорослими [4].

Вагомий внесок в розвиток фундаментальних уявлень про механізми, структуру, прояви заїкування у підлітків та дорослих, розробку методів та прийомів його подолання у 70-і – 80-і роки здійснила Ю. Некрасова, що

працювала в ПИ РАО під керівництвом академіка А. Бодальова в лабораторії "Психологія спілкування в сім'ї та школі".

Свою наукову роботу втілювала в практичній діяльності з подолання заїкування у підлітків та дорослих, використовуючи в процесі корекційної роботи методи арт-терапії, бібліотерапії, прийоми психотерапевтичного впливу, спираючись на ряд положень та методичних розробок К. Дубровського, К. Станіславського, І. Шульца, Є. Джейкобсона, що були синтезовані та модифіковані Ю.Б. Некрасовою для роботи з заїкуватими.

Вдосконалення існуючих методик подолання мовленнєвих вад у дітей та підлітків здійснювали А. Ястребова, М. Савченко, В. Тарасун, Л. Вавіна, О. Гопіченко, І. Дьоміна, В. Кондратенко, Є. Собонович, М. Шеремет.

Наказом Мінздраву № 465 від 8 квітня 1985 року «Про заходи покращення логопедичної допомоги хворим з порушеннями мовлення» були визначені напрями розвитку спеціалізованої допомоги: розширення мережі логопедичних кабінетів, відділень відновлювального лікування в дитячих поліклініках, психоневрологічних диспансерах, де надавалася допомога особам різного віку з функціональними і органічними мовленнєвими розладами.

Отже, період з 60-х років – до початку 90-х р. ХХ ст. можна вважати *третьім етапом розвитку логопедичної допомоги підліткам*, що характеризується: виокремленням двох напрямів логопедичної допомоги дітям і підліткам та розробкою методичного забезпечення цього процесу.

Для 90-х років, як початку *четвертого етапу логопедичної допомоги підліткам* характерними є кардинальні політичні перетворення, здобуття незалежності України й демократизація суспільства, переосмислення державою і суспільством прав людини, прав дитини як в усьому світі так і в Україні. Свідченням цього процесу є низка міжнародних документів про права дитини «Декларація прав дитини», проголошена резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1959 року; «Конвенція про права дитини» прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1989 р., що вступила в силу 2.09.1990 р.. Відображенням цих документів та їх концептуальних положень є Закон України «Про освіту» (1991), що визначив основні стратегічні напрями розвитку освіти на період розбудови держави, ключові положення якого взяті за основу при створенні Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ ст.») (1993).

Суспільні процеси зумовили перебудову системи логопедичної допомоги в Україні, зокрема її поглиблення за рахунок розширення мережі соціальних центрів допомоги, ряду нормативно-правових документів, що регулюють їх функціонування та збільшення кількості дітей, охоплених спеціальною логопедичною допомогою як з мовленнєвими порушеннями так і з комбінованими. Актуальними залишаються методики усунення заїкування у підлітків, як в умовах стаціонару так і на логопедичних заняттях в поліклініках такими вченими й практиками, як І. Абелева, Л. Андропова, Л. Голубева, А. Євгенова, М. Кисельова, А. Лубенська, М. Мерліс, М. Хватцев, А. Шембель, В. Шкловський. Проте, логопедична допомога підліткам з вадами мовлення різної етіології в науково-методичній літературі не знайшла достатнього висвітлення. На сучасному етапі дослідження ведуться в контексті теорії і практики особистісного становлення, а саме формування мовної особистості, психолого-лінгвістичних основ формування мови і мовлення підлітка: виявлення, подолання і попередження порушень мовлення у підлітків засобами спеціального навчання і виховання, що зумовлюють пошук нових методів.

Отже, вивчаючи історико-педагогічні корені становлення і розвитку логопедичної допомоги підліткам в Україні нами умовно виокремлені найбільш значущі її періоди в організаційному та змістовому аспектах: 1-й етап (від початку ХХ століття до кінця 30-х років ХХ століття), 2-й етап (з початку 40-х років до кінця 50-х років), 3-й етап (від початку 60-х років до кінця 90-х років), 4-й етап (кінець ХХ століття і до сьогодні).

Підсумовуючи данні нашого історико-пошукового дослідження, ми вважаємо за необхідне конкретизувати та систематизувати їх у вигляді таблиці основних етапів розвитку логопедичної допомоги підліткам на території України.

Таблиця 1.

Основні етапи розвитку логопедичної допомоги підліткам

Хронологічні межі	Етапи розвитку логопедичної допомоги підліткам	Характерні особливості
поч. ХХ століття – 30-і роки ХХ століття	1-й етап: зародження системи державної логопедичної допомоги	Посилення уваги держави до соціального положення дитинства та підлітків, стану їх писемного й усного

		мовлення, організація перших закладів логопедичної допомоги.
поч. 40-х років XX століття кін. 50-х років XX століття	2-й етап: створення мережі спеціалізованих закладів для дітей та підлітків з тяжкими вадами мовлення	Зростання кількості спеціалізованих шкіл, відкриття спеціалізованих установ педагогічного і медичного профілю для надання логопедичної допомоги дітям і підліткам, упровадженням низки нормативно-правових актів, що регламентували їх діяльність й вдосконалення логодопомоги.
поч. 60-х років XX століття кін. 90-х років XX століття	3-й етап: розгалуження системи логопедичної допомоги, створення науково-методичної бази для її функціонування	млення двох напрямів логопедичної допомоги підліткам та робота методичного за безпечення корекційного процесу.
кінець XX століття – триває до нашого часу	4-й етап: перебудови та вдосконалення системи логодопомоги підліткам, як відповідь на запити суспільства	Перебудова системи логодопомоги, розширення мережі соціальних центрів допомоги та ряду нормативно-правових документів, що регулюють їх функціонування, що збільшило кількість підлітків охоплених спеціальною логодопомогою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- 1 Артемова Л.А. Історія педагогіки України: [підручник]. – К.: Либідь, 2006. – 424 с.
- 2 Безлюдова А.В. Становление и развитие отечественной логопедии как науки в период со второй четверти XIX по первую четверть XX века: автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.03 / Российский государственный университет имени А.И. Герцена. – СПб.: – 1993. – 16 с.
- 3 Берник Т.Л. Розвиток диференційованих форм логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими вадами в Україні (1945-2000): дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук. 13.00.03 – К., 2006, – 336 с.
- 4 Выгодская И.Г. Исправление недостатков звукопроизношения у подростков. / И.Г. Выгодская, Н.А. Гегелия, Т.И. Кочеровская: Из опыта работы. – М.: „Просвещение“, 1977 – 168 с.
- 5 Збірник наказів та розпоряджень Міністерства освіти Української РСР. – К., 1950. - № 5. – 236 с.
- 6 Кен Р. Заикание, шепелявость и прочее. / Р. Кен – М., 1878 – 46 с.
- 7 Кленке Г. Большое дитя. / Г. Кленке – СПб.: Издание Карла Риккера, 1879 – 96 с.
- 8 Кожевников А.Я. Афазия и центральный орган речи. / А.Я. Кожевников – М., 1874 – 68 с.
- 9 Омельченко Н.А. О логопедической помощи школьникам. / Н.А. Омельченко // Народное образование – 1974. – №3 – С.79-80
- 10 Омельченко Н.А. Косноязычие и его связь с аномалиями зубочелюстной системы и слухом. / Н.А. Омельченко – М.: Медгиз. – 1961 – 120с.
- 11 Про мережу шкіл м.Кисва на 1947-1948 н.р. // ДАК. Ф.Р1, оп. 4, спр.44, арк. 88-89., с. 89
- 12 Рау Е.Ф. Исправление недостатков произношения у школьников. / Е.Ф. Рау та В.И. Рождественская Пособие для учителей-логопедов. [3-е изд., испр. и доп.]. – М.: „Просвещение“, 1969 – 480 с.
- 13 Сикорский И.А. О заикании. / И.А. Сикорский – Киев.: Издание Карла Риккера, 1889 – 86 с.
- 14 Филичева Т.Б. Подготовка к школе детей с общим недоразвитием речи в условиях специального детского сада: / Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина В 2 ч. Ч. 2. Второй год обучения (подготовительная группа). [пособие для студентов дефектологических факультетов, практических работников специальных учреждений, воспитателей детских садов и родителей]. – М.: Издательство „Альфа“, 1993. – 87 с.
- 15 Филичева Т.Б. Логопедическая работа в специальном детском саду. / Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина – М.: „Просвещение“, 1987. – 142 с.
- 16 Хватцев М.Е. Логопедия. [Учебное пособие для высших педагогических учебных заведений]. [изд. 2-е]. – М.: „Учпедгиз“, 1937. – 271 с.
- 17 Хватцев М.Е. Организация массовой логопедической помощи населению в СССР. / М.Е. Хватцев // Логопедия. – М.: „Просвещение“, 1959 – 520 с.

18 Хрестоматія по логопедії (извлечения и тексты): [учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений]: В 2 т. Т. II [под ред. Л.С. Волковой и В.И. Селиверстова] – М. : Гуманит. изд. центр „ВЛАДОС”, 1997. – 656 с.

УДК 374.7 : 377 : 371.13 : [37.013.77+37.015.3]

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ПРОЕКТУВАННЯ ВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ

Дегтяренко Т.М.

кандидат педагогічних наук, доцент
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

Здійснено порівняльний аналіз проектування багаторівневої педагогічної системи підготовки кадрів для регіональної системи корекційно-реабілітаційної допомоги, здійснено оцінку реалізації принципу наступності у підготовці кадрів, визначено стратегію подальшого удосконалення розвитку системи підготовки кадрів.

Осуществлен сравнительный анализ проектирования многоуровневой педагогической системы подготовки кадров для региональной системы коррекционно-реабилитационной помощи, здійснено предоставлена оценка реализации принципа преемственности в подготовке кадров, определена стратегия дальнейшего усовершенствования развития системы подготовки кадров.

The comparative analysis of the design of multi-level educational training system for the regional system of correction-rehabilitation assistance, provided assessment of the implementation of the principle of continuity in training, defined a strategy for further improvement of the training system.

Ключові слова: підготовка кадрів, проектування багаторівневої педагогічної системи, система корекційно-реабілітаційної допомоги, особи з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю

Ключевые слова: подготовка кадров, проектирование многоуровневой педагогической системы, система коррекционно-реабилитационной помощи, лица с психофизическими нарушениями и/или с инвалидностью

Key words: training, designing a multilevel educational system, the system of correction-rehabilitation assistance, people with mental and physical impairments and/or disabilities

Постановка проблеми. Сучасні умови соціально-економічного розвитку України зумовлюють необхідність розробки проблем підготовки фахівців за відповідними напрямками не тільки в масштабах цілої країни, але й на рівні та у межах кожного регіону.

Показники кількості серед населення осіб з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю, при загальному зниженні народжуваності населення та погіршенні демографічної ситуації залишаються стабільними. Отож проблема корекційно-реабілітаційної допомоги зазначеній категорії громадян, а значить й проблема підготовки фахівців для надання їм різних видів соціальних послуг, залишається актуальною. Зміни соціально-економічного становища держав, зумовлені як внутрішніми кризовими ситуаціями, так і всесвітньою кризою, впливають на зміст і засоби допомоги особам з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю. Вони вимагають вчасного реагування освітньої системи шляхом прогнозування змісту цих змін та проектування потреб у майбутніх кадрах для системи корекційно-реабілітаційної допомоги.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема проектування багаторівневої педагогічної системи та управління розвитком неперервної професійної освіти постійно привертає увагу науковців різних напрямів професійної підготовки спеціалістів. Це питання є одним з базових при підготовці кваліфікованих кадрів як на національному, так і регіональному рівні. Питання проектування та планування регіональної освітньої системи підготовки спеціалістів як педагогічної, так і непедагогічної сфери, розглядало ряд науковців: Г.В. Ахмеджанова, М.В. Барсуков, Вол.І. Бондар, О.А. Булавенко, Г.М. Ільмушкін, Л.К. Пікулева, Л.Л. Редько, В.В. Тарасов, М.Г. Худолій, О.І. Чапрак та ін. Здійснюючи аналіз та оцінку існуючих моделей підготовки фахівців, науковці однак доводили думку про необхідність та важливість впровадження неперервної педагогічної підготовки. Так, О.А. Булавенко, розглядаючи питання проектування підготовки майбутніх економістів в системі безперервної освіти, наводить схему, за якою здійснюється підготовка спеціалістів в сфері економіки (рис. 1) [1, 76].